

Forfatter: Drachmann, Holger

Titel: En Krudtmølles Endeligt

Citation: Drachmann, Holger: "En Krudtmølles Endeligt", i Drachmann, Holger: *Samlede poetiske Skrifter*, 1906-1909, s. 427. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-drachmann06tom-shoot-workid57233/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede poetiske Skrifter

Da vil Du selv under Børnenes Latter
 Sætte Papirsbaade ud i dens Strøm,
 Medens din Vrede Du vanskelig fatter,
 Medens Du hvisker: det var kun en Drøm.

Saa skal vi virkelig sidde, Du Kære,
 Hist paa vort gamle, vort ensomme Sted,
 Vinkende Baaden, som dufter af Tjære,
 At den skal komme og tage os med;
 Saa skal jeg spørge, om Fisker Svend Hansen
 Gik, fordi Isen har skruet i Nat,
 Saadan som Du helt fra Samling og Sansen, ---

Han:

Tys, nej jeg lover at tie, min Skat!

EN KRUDTMØLLES ENDELIGT

Just som vi havde rejst os fra Middagsbordet i Gaar, hørte vi Ruderne klirre. Nogle Folk, som stod ude i Gaarden, fornam et fjært Dren, en underlig Lyd, som de ikke ret kunde gøre sig fortrolig med. Vi holdt alle paa en Jordrystelse. Folk kom imidlertid ind fra Marken; de havde set en tyk Røg vælte pludselig op i den og den Retning.

Det var Donse Krudtmølle, som var sprunget i Luften.

Vi gik i Dag til Hørsholm, tog en Vogn og lod os køre derud.

I Hørsholm forsynede Vognmand, Kusk, bekendte paa Gaderne os med Detailler. Tre Mennesker dræbt paa Stedet, tre bragt paa Sygehuset, deraf en Mand amputeret, død efter Amputeringen, Ejereren stort Tab, Møllen sprunget allerede flere Gange, Pøkker skulde eje saadan en Mølle, endsige arbejde dér.

Ja, Pøkker! ... det er nu saa nemt at sige. Men Ejereren har sat sin Kapital og sine tekniske Indsigter i Foretagendet; han bor paa sin egen Vulkan og deler Pæren med sine Folk. Det gør de færreste Arbejdsherrer. Og Arbejdsmanden dér paa Stedet? ja han „gaar paa Møllen“; han skal leve, og hans Familie med ham: han og de voksne Børn gaar paa Møllen — og i Luften med den.

Vi kørte derud. Man bør se sligt. Man bør nu og da indprente sig, hvor vag den Grænse er, der skiller Liv og Død, hvor hurtigt det hele

gaar: en Gnist, en øjeblikkelig Udvikling af Varme, — og Velfærd, Fremtid, Liv og Lemmer er ikke mere.

Den yndigste Vej, man kan tænke sig, den smukkeste Aarstid, og den skønneste Tid paa Dagen, hen ad Solnedgang. Sjæl-Søen blin-ker frem af sine Skovomgivelser, Kornlærkerne sidde i de fintløvede Træer paa Kanten af Vejen og støder deres dirrende Tone fra sig. Den nordlige Vind — denne hærjende Satan — har lagt sig; Støvet fra Vognhjulene staar ganske stille langs Grøften og drysser sit Pudder over Buskene; alt er fredeligt, fornøjeligt og kønt, — kun Navnene er ikke kønne. Hvad siger man om Stumpeløse-Skov? Man vilde ikke gerne lade et Majmaanedsdigt trykke med den Over-skrift.

Vi forlade Chausséen og følge Markvejen op over Bakkerne. Der-nede i Lavningen ligger Donse, en dejlig Plet, hvortil der valfartes om Sommeren, en spejlblank Dam, omrammet af lys Bøgeskov, bag-ved granbevoksede Bakker, det hele i dette Øjeblik i et afdæmpet, diskret Solnedgangsskær. Det er nok ikke værd at lyse for meget op her.

Ødelæggelsen tager sin Begyndelse. Paa hver Side af Vejen en Brandtoint; her fængede Taget paa et Hus under de nedfaldende Flager, og Blæsten drev Ilden tværs over Vejen, og Genbohuset gik med. Nogle Beboere af disse Udflytterhuse og Boelssteder drive underligt søgende omkring, eller staa stille og iagttage Vognen med lange, tomme Blikke. Det er, som Skrækken endnu holder sig lam-mende over Egnen. Ruderne er knust i næsten alle de Smaahuse, vi passere langs Vejen, og i de fjernere liggende Gaarde kunne vi iagt-tage det samme. Sengklæder, Dynner, Forklæder er stoppede i Hul-lerne.

Endnu er vi en tusind Alen fra Stedet. Langs Siderne af Vejen, inde over Markerne, oppe i Træerne ser vi forkullede Plankestumper. Der er som saæet med Murbrokker rundt omkring. Saa lader vi Vog-nen holde og stiger ud. Der ligger den spejlblanke Mølle-dam, en hel lille Indsø med en træbevokset Ø midt ude, Skoven med sit lyse Bøgeløv omkring den. En Dæmning, beplantet med ærværdige Ka-stanietræer, hvorunder en Bænk — ret egnet til Aftenro for en drif-tig Mand, der ryger sin Pibe i den stille Luft og lytter til Fabrikkens sikre, mekaniske Gang.

Den gammeldags venlige Bygning med sine hvidkalkede Mure og sit røde Tegtag, hvor Ejeren bød mange Gæster et gammeldags Velkommen — den er en Ruin. Der er luftet ud derinde; Ydermurene staa endnu. Kun den, der har set en Vandflods, en Hvirvelstorms eller et Bombardements Virkninger, har her Begrebet paa rede Haand. Men det er i al Fald en Ruin, og ligesaa er Staldbygningen og de

nøgne Ydermure af en Ladebygning bagved. Man kan se, hvad det oprindelig har været. Der er noget at holde sig til endnu: nøgne Tag-spær, knuste Tegl, sprængte Mure, sønderlagne Ruder.

Anderledes, naar man arbejder sig over Gaardens Grusdynger op igennem Haven. Et ubeskriveligt Syn.

I en Sænkning mellem Haven paa den ene Side og Kværnhusene, Maskin- og Værkstedbygningerne paa den anden Side, løber Mølle-aaen, en dyb Rende, beplantet langs Siderne med Træer. Træerne er oprevne eller bøiede hid og did, skoldede, afbarkede og ligesom oversmurt med Kakkelovns-sværte.

Kun den massive Maskinskorsten og de vældige, kantstillede Kværne staar oprejst; alt andet, Møllehjul, Drev, Plankeværker, Tømmer-vægge, Dampmaskinens enkelte Dele, ligger spredt, væltet, hen-slængt, vredet, knaset og maset hen ad Jorden, ind og op imellem Træerne, pløjet ned i Fordybningen, dasket sammen ... Sproget ejer ikke Betegnelser for Halvdøden af de Maader, hvorpaa Ting kunne ødelægges.

Hvis man vil søge „Møllerne“, da faar man kun de sodede Kværn-stene at se, som endnu støttes af forkullet Tømmergestalt, alt over-trukket med en Skørpe af Krudtslam. At søge efter Tørrestuer, Kar-dusskurene, Magasinerne, — det nytter ikke. Her laa en Række Byg-ninger, Magasiner med Kældere under, og deri laa tyve Tusind Pund Kruut. Ikke engang Kælderne er der Spor af, ikke saa meget som Grundstenene. Kun vældige Fordybninger i Jordsmonnet, ligesom fejede af en Hvirvelvinds Kost; og af Grundstenene ligger en enkelt, paa en 800—1000 Pund, langt oppe i Bakken, hvor den som et ricochetérende Projektil har oprødet Jorden Stød paa Stød i en lang, lige Bane.

Dette kan ikke kaldes Ruiner. Det er et afsvedet, nøgent Terræn, en raseret Plads. I Gaar endnu fandt flittige Hænder Brødet her. I Dag er det et Øde, hvorover en Orkan er faret, ladende Død og Til-intetgørelse bag sig. Naar Menneskets Snille vokser og det tager Elementerne i sit Sold, saa vokser Ansvar: Naturmagterne taaler ingen Uregelmæssigheder. Bland Trækul, Svovl og Salpeter sam-men — og Du er Herre over Liv og Død. Begaa en eneste Uagtsom-hed — og den Magt, Du har skabt, river Dig midt over.

Efterhaanden sænker Skumringen sig. Kun i Nordvest er et sitren-de Skær blevet tilbage. Fra Stigbordene og de smaa Fald langs den dybe Kværrende hører vi Vandet risle mellem Ødelæggelsen. Vi møder Ejeren. Vi beklager den Ulykke, der har ført os hid. Han svarer ved at bøje Hovedet, og saa viser han os omkring. Han er en slagen Mand; det staar skrevet i hans Øjne, og man hører det paa Stemmens brudte Tone. Han gaar langsomt, han er allerede til Aars;

men Trinene var sikkert elastiske i Gaar før det ulykkelige Øjeblik. Han har været en virksom Mand, en energisk Arbejder, der har baaret Stød paa Stød, kæmpet imod pekuniære Vanskeligheder, og omsider overvundet dem. Han var just paa Veje til at blive en rig Mand. Han havde — nej, vi vilde ikke sige opfundet Krudtet, thi det kunde være en ubetimelig Vittighed, men han havde opdaget en ny Slags storkernet Krudt, særlig til Marinens Brug. Alt var i opgaaende her, nye Maskiner, udvidet Drift; han kunde se sin Alderdom sikret, — og saa: et Giftigt, et Brag, alt styrtet sammen. Intet assureret; Assurancepræmien saa uhyre høj, om der i det hele kunde tegnes nogen. Det synes, at Staten burde træde hjælpende til her. Den udbytter hans Opfindelse, den støtter et privat Foretagende ved at afkøbe ham hans Produkt. Den burde vel ikke lade hans Ruin blive fuldstændig — siden vi nu engang skal have det Krudt.

Han skulde netop i Gaar have afleveret halvhundred Centner, som var bestilt. Han gik og ventede den Officer, som skulde afhente det. Var Officeren kommen en Time tidligere, saa havde efter al Beregning begge Mænd været paa Pladsen, da Eksplosionen skete. Nu havde han netop i Ventetiden slaaet et lille Slag op over Bakkerne til en Nabo. Han kom ud fra denne og vilde gaa ned efter, da Katastrofen forefaldt. — Hvad han følte i det Øjeblik? hvad han tænkte? — Han tænkte ikke, han følte Jorden bæve under sig, medens Stumper og Stykker regnede ned omkring ham. Omtrent saa længe, som man kan tælle til ti — naar man tæller hurtigt. Han styrtede frem efter og ned til Beboelseslejligheden. Hans Kone og Pigerne havde tilfældigvis været i Rullekælderen. Ovenpaa i Stuerne var alt knust og nedstyrtet. Begge de aldrende Ægtefolk havde tænkt hinanden ynkeligt omkomne. Man kan forestille sig Gensynet!

Han gaar langsomt med os hen over Tomterne. Han har paa en stilfærdig, dæmpet Maade meddelt os disse Enkeltheder. Imellem Ruinerne omkring Maskinhuset og Værkstederne faar han Øje paa nogle unge Bønderkarle, den ene dampende paa sin Pibe, en anden tændende sin Cigar. Han gaar hastig frem nogle Skridt, hans Stemme dirrer, men han behersker sig og spørger dem, om de da ville omkomme — thi disse Rester kunne styrte helt sammen i næste Øjeblik — og hvorledes de kunne vove at tænde Ild her — her paa Pladsen, hvor der endnu ligger Krudt i Grunden?

De lusker af, og vi begiver os videre med Ejeren op paa den øverste Del af Bakken, hvor den store Sten ligger og hvor den ene af de dræbte Mænd fandtes, rygende af Krudtslam og med knust Hjerne-skål. Jeg lagde Mærke til Ejerens Stemme, da han tiftalte Karlene; der var ligesom Rædslen deri fra i Gaar. Skade at man ikke kan spørge Menneskene ligefrem om alt. Jeg vilde da have spurgt ham,

under hvilke Tanker han havde tilbragt Natten. Paa Øjnene kunde man se, at der ikke havde været Søvn i dem.

En af vort Selskab fortalte ham — efter hvad man sagde i Hørsholm — at den amputerede Mand var død paa Sygehuset.

Er De sikker derpaa? spurgte han straks, og hans Stemme skælvede uvilkaarligt. Han tilføjede sagte, ligesom hen for sig selv: Det var vel det bedste!

Der var en dyb Medfølelse med de ulykkelige i disse faa Ord. Dersom han havde været en velnæret Fabrikant, der havde beboet en smuk Villa fjernt fra sine sodede Arbejdsfolk og nu havde spadseret omkring med os og sagt disse Ord, saa vilde jeg nødigt have gaaet her og hørt paa dem. Men han var tarvelig klædt, han boede paa sin egen Vulkan, Dør om Dør med den frygtelige Fare; kun et Tilfælde havde frelst ham, og her i Gruset laa hans eget Erhverv — sammen med hans Arbejderes.

Han hilste og bød Godnat, idet han trykkede enhver af os i Haanden. Vi trykkede deltagende til.

Saa kom vi ned til Vognen. Omkring den stod nogle Bønderkoner, ganske tavse, ligesom aiventende. Jeg saa' paa en af dem og spurgte varsomt, om hun havde mistet nogen ved denne Ulykke?

Nej — men den Kone, som gaar derhenne paa Vejen, se hun er Mo'er til den ene af Pigerne, som de fandt dernede i Grøften. Se Pigen hun var da boret helt ind i Jorden, men saa temmelig hel var hun da, for det var kun noget af Ansigtet og en Fod, der mangiede. Men den anden Pige ... her standsede hun og pegede op paa et højt, bladløst Træ — jeg tror et Asketræ — inde over Ladebygningens Ruiner. Kan De se deroppe? Det er et Stykke af hendes Kjole, som hænger der endnu; og hvis det ikke var saa mørkt, saa kunde De ogsaa se noget af hendes Haar. For hun blev revet helt i Stumper og Stykker; og hendes Fa'er kom kørende i Gaar med bare Kroppen i en Kurv paa en Trillebør. Og i Dag har de søgt efter Armene og Benene — men de har nok ikke funden Fingrene endnu — og de vil da ikke lægge hende i Kiste, førend de faar alt med, hvad som er hendes — — —

Jeg staar og ser paa denne Kone. Hun fortæller det, som en Dreng kunde fortælle, at hans Drage var revet itu. Saa ser jeg ud over den blanke Dam, hvor den mørknende Himmel spejler en enkelt klar Lysstribe ned i, hvor den tavse Skov med sine fine Linjer staar rundt omkring, saa harmonisk følelsesløs, saa udeltagende skøn, — denne Natur, som vi tilbede, som vore Digttere har lært os at tilbede — og som ikke kommer os i Møde, naar vi juble — ikke har et eneste Ord til os, naar vi sørge — hvis hemmelighedsfulde Lov vi maa-